

Nakon skoro 15 godina "tranzicije" i privatizacije "na hrvatski način", ali i do danas još uvijek djelomične transformacije bivšega društvenoga i državnoga vlasništva u privatno, red je da se upitamo: koji su ključni socio-ekonomski sudionici (akteri) nastali u tome procesu?, koja su njihova ključna obilježja?, kako ocjenjivati ekonomsku i društvenu ne/uspješnost novonastalih ekonomskih sudionika postsocijalističkoga gospodarstva? i, zapravo, kakav je odnos između nove ekonomske elite ili menadžersko-poduzetničke elite i modernizacijskih i razvojnih izazova u današnjoj Hrvatskoj?

Prema popularnim tiskovinama, hrvatski postsocijalizam doveo je ipak, nakon brojnih socijalnih i ekonomskih troškova, početkom ovoga desetljeća i do pojave prvih "hrvatskih multinacionalnih kompanija" i "vrhunskih menadžera". U kojoj je mjeri ova teza utemeljena i što se krije iza tako glamuroznih naslova? Krije li se iza te teze tek razumljivo marketinško pretjerivanje urednika takvih izdanja ili je riječ ipak o pojavi/procesu koji ima dublje utemeljenje?

Nаша je teza da je (nova) hrvatska menadžersko-poduzetnička elita tek - elita u nastajanju. Ono što tvorcima javnog mnijenja drže vrhunskim predstavnicima ove elite još predstavlja manjinu, doduše poželjnih, tipova i poduzeća i menadžera i poduzetnika. Iza te manjine jest... što? Do sada nemamo reprezentativnu istraživačku sliku različitih slojeva novonastale ekonomske elite. Kraći pregled sociološke literature u zadnjih desetak i više godina upozorava nas da su menadžeri (i poduzetnici) razmatrani u sklopu tri generalne teze/pogleda, s obzirom na njihovo socijalno izvorište i funkcionalnu ulogu u novome gospodarskom i društvenom sustavu.

Prvo, u okviru teze o menadžerima kao (neostvarenoj) alternativnoj političkoj eliti, drugo, u okviru teze o socijalnoj određenosti položaja i funkcija menadžerske elite te u okviru teze o menadžerima kao dijelu novonastajuće kapitalističke klase. Međutim, niti ovi radovi, kao uostalom niti publicistički radovi oko nas, ne propituju neka druga

važna pitanja vezana uz menadžersko-poduzetničku elitu, kao što su i ova: čini li menadžersku elitu elitom samo formalna pripadnost vodećim poduzećima, odnosno prešutna pretpostavka da su baš oni najzaslužniji za ekonomski uspjeh svojih poduzeća ili se pripadnost eliti treba/ može određivati i nekim drugim svojstvima? Ili je ipak dovoljno smatrati ih elitom jer su visoko obrazovani i na hijerarhijski najvišim upravljačkim mjestima u nekima od ekonomski najmoćnijih hrvatskih poduzeća?

Riječju, ako menadžersko-poduzetničku elitu uspijemo i definirati sukladno zahtjevima “utemeljene teorijske ideje i valjane empirijske istraživačke izvedbe”, *i dalje ostaje pitanje kako mjeriti njezine ekonomske, društvene, pa ako hoćemo, i političke učinke?* Samo volumenom prodane robe, brojem otvorenih radnih mjesta, preuzimanjem inozemnih poduzeća i tržišta? Ili pak zatvaranjem kroz privatizaciju preuzetih poduzeća, osobnim bogaćenjem i “isporučivanjem” živoga rada u naručje “socijalne države”? *U našem pristupu zalažemo se za sagledavanje društvenih i ekonomskih učinaka hrvatske menadžersko-poduzetničke elite sa stajališta modernizacijskog potencijala te elite.* Ovaj koncept modernizacijskog potencijala zagovara i društveni razvoj, ali i ekonomski rast, tragajući za njihovim sukladnim odnosom na različitim razinama lokalnoga i globalnoga gospodarstva.

Iz toga konceptualnog horizonta pažljiviji čitatelj će ovdje dobiti posve određene odgovore nekolicine autora na ova pitanja:

1. Kakav je odnos hrvatske menadžersko-poduzetničke elite i modernizacije danas?
2. Postoji li bitna razlika između menadžera i vlasnika-menadžera s obzirom na iskazani modernizacijski potencijal i strategije rasta poduzeća?
3. Kako se odnosi hrvatska menadžersko-poduzetnička elita prema izazovima globalne ekonomije?
4. Koji su danas dominantni stilovi vođenja hrvatskih menadžera?
5. U kojoj je mjeri današnja menadžersko-poduzetnička elita zadovoljna svojim poslom i kako procjenjuje važnost pojedinih aspekata posla?
6. Kakva je veza između poduzetništva i ekonomskoga rasta u hrvatskom postsocijalističkom kontekstu?
7. Kako se odnose hrvatska ekonomska politika i razvojni potencijal hrvatskoga poduzetništva?

Naravno, odgovarajući na njih dotakli smo se i nekih drugih pitanja i tema. Svjesni smo pri tome da smo u našim odgovorima tek zagrebli neke probleme po površini: kako zbog ograničenosti našega konceptualnoga pristu-

pa tako i zbog ograničenosti našega empirijskoga materijala. No ipak se nadamo da će i takvi kakvi jesu – ti odgovori potaknuti daljnje razgovore u vezi s ovom temom. Time će u njih uloženi napor, vrijeme i sredstva biti, nadamo se, posve opravdani.*

Drago Čengić

* Radovi sabrani u ovoj knjizi nastali su kao plod rada šire skupine istraživača okupljenih oko dva projekta koje financira Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH: prvo, projekta *“Razvojni akteri i ekonomska modernizacija hrvatskoga društva”* i drugo, projekta *“Hrvatsko poduzetništvo i novi razvojni izazovi”*. Zahvaljujem financijeru i svim autorima, suradnicima u Institutu Ivo Pilar, recenzentima i drugim kolegama što su – svatko prema svojim mogućnostima – pomogli u nastajanju ove knjige! (D. Čengić)

BILJEŠKA